

6. ÜNİTE

TÜRKLERDE SANAT

A) İLK TÜRK DEVLETLERİNDE SANAT

6.1. İlk Türk Devletlerinde Yaşam Biçiminin Sanata Etkisi

- İlk Türk devletlerinin konargöçer yaşam tarzı, Türklerin kendilerine has bir sanat anlayışının ortaya çıkmasını ve bu doğrultuda eserler vermesini sağlamıştır.
- Konargöçer hayat şartlarına uygun olarak hayvancılık temel geçim kaynağı olduğu için, ilk Türklerin sanat anlayışında hayvan üslubu denilen süsleme sanatı belirgin olarak işlenmiştir.
- İlk Türk toplumlarının inancında hayvanlara farklı anlamlar yüklenmiş, aslan ve kartal güç ve kudreti, kurt özgürlüğü, kaplumbağa ise ebediyeti sembolize etmiştir.
- İlk Türk devletlerinde suni tepelerin dünyanın merkezini temsil ettiğine inanılır, kağanın otağı veya sarayı da bu tepeler üzerine kurulurdu.
- İlk dönem kent geleneği mimarisi kağanların otağı veya sarayları merkez alınarak gelişmiştir.
- Şehirlerle ilgili sınırlı sayıdaki bulgular nedeniyle Hun Dönemi'ne ait mimari kalıntı olarak kurganlar (mezarlar) ve sonraki dönemlere örnek teşkil etmiş çadırlar vardır.
- Hunlara ait kurganlar, dönemin sanat anlayışına dair önemli bilgiler sunmaktadır.
- Türkler ölülerine büyük saygı gösterdikleri için ölen kişinin hayattayken kullandığı at koşumları, silahları vb. eşyaları da kurgana konulmuştur.
- Eşyaların kurgana konması geleneği, Türklerde ahiret inancının olduğunu göstermektedir.
- İlk Türklerde ortaya çıkmış olan önemli kurganlardan bazıları; Pazırık Kurganları, Noin Ula Kurganı, Esik Kurganı, Kudırge Kurganı, Gök-Bulak Kurganı ve Tuyakta Kurganı'dır.
- Esik Kurganı'nda ortaya çıkan Altın Elbiseli Adam buluntusu, Türklerin sanattaki inceliğine güzel bir örnektir.

Hunlarda Sanat

- Konargöçer yaşam tarzının vazgeçilmez unsurlarından biri de çadırlardır.
- Kubbe şeklindeki tavan, Türk İslam devletleri mimarisini de etkilemiştir.
- Hunlarda demircilik, dokumacılık ve deri işleme sanatı da oldukça gelişmiştir.
- Hun kurganlarından çıkan önemli eserler arasında deri malzemedeki yapılmış eşyalar da yer almıştır.
- Hunlara ait heykeller ahşaptan, pişmiş topraktan ve madenlerden yapılmış, Hun heykel sanatında hayvan tasvirleri çok gerçekçi bir şekilde işlenmiştir.
- İlk Türk devletlerinde müzik ve eğlence de önemli bir yere sahiptir.

Kök Türklerde Sanat

- Kök Türk şehirlerinin mimarisi ile ilgili kesin bulgular olmamasına rağmen, Kül Tigin'in anıt mezarı Kök Türklerde anıt mezar mimarisi hakkında önemli bilgiler vermektedir.
- Hunlarda olduğu gibi Kök Türklerde de maden işçiliği ve dokumacılık oldukça gelişmiştir.
- Türklerde demircilik sanatında kullanılan madenler, yönlerle ilişkilendirilmiştir.
- Demir, siyah renginden dolayı kuzeyi; bakır kırmızı renginden dolayı güneyi işaret etmiştir.
- Kök Türkler, Hunlarda olduğu gibi kaya resimlerinde kurt figürlerine çok sık yer vermiştir.
- Kök Türk kurganlarında yapılan kazılarda üzerinde fantastik yaratık resimleri bulunan çok sayıda madenî eşyalar, kulplu maşrapalar ve seramik kaplar bulunmuştur.
- Kök Türk kurganlarında görülen heykel sanatı, Hunlara göre daha gelişmiştir.
- Kül Tigin, Bilge Kağan ve Vezir Tonyukuk adına dikilen heykeller ise Kök Türk heykellerinin en güzel örnekleridir.
- Hunlarda olduğu gibi Kök Türklerde de eğlence, müzik ve festivaller önemli bir yere sahipti.
- Bu dönemde müzik biraz daha çeşitlenmiş, tuğ müziği, dinî müzik ve ozan müziği ön plana çıkmıştır.
- Kamlar, Güneş ve Ay tutulmalarında kötü ruhları kovmak için davul çalarlardı.
- İlk Türklerde dinî törenler müziksiz yapılmazdı.
- Müziyenlik, Kök Türklerde zamanla bir meslek hâline gelmeye başlamıştır.
- Kök Türklerde, Hunlarda olduğu gibi yağ/yoğ (ölü gömme) törenleri önemli bir yere sahipti.
- Bu törenlere ağıtçılar katılır, ağıtlar yakılırdı.
- Ağıt yakma geleneği günümüzde de devam etmektedir.

Uygurlarda Sanat

- Uygur Türkleri yerleşik medeniyetin en önemli sanat örneklerini vermiştir.
- Uygurlar, Budizm ve Manihaizm dinleri ile tanıştıktan sonra, özellikle tapınak mimarisinde önemli gelişmeler göstermiştir.

- Uygur şehirlerindeki pek çok saray, tapınak ve ev kerpiç kullanılarak yapılmış, Haço'daki saray kalıntısında ise taş malzemeler kullanılmıştır.
- Uygurlar mimaride tonoz, kubbe ve Türk üçgeni gibi yapılara yer vermişler, gökyüzünden ilham alarak kubbe tekniğini ilk önce çadırlarda ve kurganlarda, daha sonra da diğer mimari yapılarda kullanmışlardır.
- Kubbe daha sonraları Türk İslam devletlerinde de kullanılmaya devam etmiştir.
- Uygurlar resim sanatında da oldukça ilerlemiş, onların inançları ve yerleşik düzenleri sanat anlayışlarını da etkilemiştir.
- Minyatür sanatı, Uygurlarda Mani dininin etkisiyle gelişmiştir.
- Uygurlarda heykel sanatının temeli Kök Türklerdeki balballara dayanmaktadır.
- Uygurlarda resmî çalgılara kövrük denilirdi.
- XX. yüzyılın başlarında yapılan kazılardaki bulgularda, günümüzde de kullanılan müzik aletleri arasında yer alan zurna'ya da rastlanması, zurnanın bu dönemde de kullanıldığını gösterir.
- Uygurların on iki makamı, Türklerin duygularını ve müzikal birikimlerini yansıtmaya bakımdan önemlidir.
- İlk Türk devletleri müzik konusunda oldukça gelişmiş, bu dönemde türkü söylemek yırlamak/ırlamak sözleriyle ifade edilmiştir.
- İlk Türk devletlerinde melodiye Kög, türkü söyleyen kimseye de ırçı denilirdi.
- Türklerde müzik aletleri telli, üfleli ve vurmali olmak üzere üç kısımdan oluşur ve bu çalgılar arasında kopuz önemli bir yer tutardı.

B) İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİNDE SANAT

6.2. İslamiyet'in İlk Türk İslam Devletlerinde Sanata Etkisi

- Hz. Muhammed'in; "Allah güzeldir ve güzelliği sever." sözleri, İslam ve sanatın ortak kavramları olan güzellik anlayışını vurgulamıştır.
- Bu itibarla Müslümanlar mimari, musiki, minyatür ve hat gibi sanat dallarında muhteşem eserler ortaya koymuşlardır.
- İslam sanatının en özgün tarafı, tevhid (Allah'ın birliğine inanma) inancı etrafında gelişip büyümesidir.
- Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte başlayan bu anlayış, gerçek kimliğine Karahanlı Devleti'nin kuruluşu ile kavuşmuştur.
- Karahanlılardan sonra eski Türk sanatı ile İslam sanatı kaynaşmaya başlamış, böylece Türk karakterli yeni bir tarz ortaya çıkmış, ortaya çıkan bu sanat tarzına Türk İslam Sanatı adı verilmiştir.
- Bu dönemde Türklerin kullandığı semboller ve motifler de İslam dininin etkisiyle değişmeye başlamıştır.
- Tek merkezden çıkan motifler merkezîliği ifade ederken, devam eden tekrara dayalı bir süsleme anlayışı ise ölümden sonra yaşamın devamlılığını ifade etmiştir.
- Melekler, veliler ve şehitlerin yeşil giydiğine inanılmış, kırmızı renk hayat, sağlık ve kanla bağdaştırılmıştır.
- İslamiyet kabul edilince Türk devletlerinde resim ve heykel sanatları rağbet görmemiştir.
- Güzel yazı yazma sanatı olan hat sanatı da bu dönemde yaygınlaşmıştır.
- Hayat ağacı, vazoda çiçekler, cennet imgesi sayılan nar gibi bazı meyvelerden oluşan bitkisel motifler ve kutsal sayılan bazı hayvan motifleri de yine İslamiyet'in etkisiyle Türk sanatının her alanında yerini almıştır.
- Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte Türk mimarisinde yeni yapılar ortaya çıkmış, bu yeni yapıların en önemlileri arasında da camiler yer almıştır.
- Camilerin yanında medrese, tekke ve zaviyeler ile ribat ve kervansaraylar da İslam düşünce ve yaşam tarzının sonucunda ortaya çıkmıştır.
- İslamiyet'in etkisiyle oluşan saraylar, çarşılar, kaleler, hamamlar, imarethaneler, köprüler ve evler ise Türk İslam şehirlerini oluşturan diğer önemli öğeler arasında yer almıştır.
- Bu dönemde İslamiyet'in etkisiyle Orta Asya şehir yapılarında önemli gelişmeler yaşanmış, Kale, şehristan ve rabaz'dan oluşan üçlü bir yapı ortaya çıkmıştır.
- Şehristan denilen kentlerde genellikle zanaatla uğraşanlar ile halk kesimi oturmuş, şehrin dış mahalleleri olarak adlandırılan rabazlarda ticari faaliyetler yapılmıştır.
- Çarşılar ilk dönemlerde rabazlarda yer alırken İslami dönemde cuma camisi etrafına taşınmıştır.
- Türk İslam mimarisinin önemli yapılarından birisi de minarelerdir.
- İlk Türk devletlerindeki anıtmezar geleneği, İslami dönemde türbe ve kümbet yapılarıyla devam etmiştir.

Karahanlılar Dönemi'nde Sanat

- Karahanlılar Dönemi'nde Türk kültürü ile İslam kültürü kaynaştırılmış, bu kaynaşma sonucunda birçok sanat eseri ortaya çıkmıştır. Özellikle mimari yapılarıyla ön plana çıkan Karahanlılar Dönemi'nde Türk İslam mimarisinin ilk örnekleri verilmiştir.
- İlk kervansaray mimarisi bu dönemde görülür.
- Karahanlılar Dönemi'nden kalan en eski mimari eser Arap Ata Türbesi'dir.

Büyük Selçuklular Dönemi'nde Sanat

- Orta Asya'dan gelerek Horasan'a yerleşen Oğuzların kurduğu Selçuklu Devleti kısa sürede büyüyerek İran, Azerbaycan, Anadolu, Suriye ve Mezopotamya'ya hâkim olmuştur.
- Bu minarelerden bilinen en eskisi, süslemesinde ilk kez çini de kullanılan Damgan Camisi'ndeki minaredir.
- Büyük Selçuklular ise genelde dört köşeli, çokgen veya yuvarlak planda yapılan türbe ve kümbet mimarisi alanında önemli eserler vermiştir.
- Karahanlılar ve Gaznelilerde görülen kervansaray mimarisi, Selçuklular Dönemi'nde geliştirilerek birer anıtsal yapıya dönüştürülmüştür.
- Bu dönemdeki Türk müziği, ordu ve saraylarda nevbet çalınarak yapılan askerî müzikten ibaretti.
- Halk arasında ise tekke ve saraylarda çalınan ney, boru, tambur ve bağlama gibi müzik aletleri yaygındı.
- Türk musikisinde görülen makamlar insan ruhunu dinlendiren özellikteydi. Beş vakit okunan ezanlar da bu makamlar ile okunurdu.
- Selçuklular Dönemi'nde kısmen de olsa resim ve heykel alanında çalışmalar yapılmıştır.
- Bir diğer süsleme sanatı olan çinicilik, Selçuklular Dönemi'nde başta Rey olmak üzere Musul ve Rakka'da çok gelişmiş, bu dönemde çininin yanında seramik eserler de yapılmıştır.
- İlk Türk devletlerinden olan Uygurlarda önemli bir yere sahip olan minyatür sanatı, Büyük Selçuklular Dönemi'nde gelişme göstermiştir.
- İlk minyatür okulu Bağdat'ta Selçuklular tarafından açılmıştır.

Türkiye Selçukluları Dönemi'nde Sanat

- 1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra Anadolu'ya gelen Türk boyları, yeni bir kültür ve sanat ortamının temellerini atmıştır.
- Anadolu'nun fethedilmesinde önemli rol oynayan Türkmen komutanlar, ele geçirdikleri bölgelerde beylikler kurarak imar faaliyetlerine başlamıştır.
- Bu beyliklerden oluşan Saltuklular, Danişmentliler, Artuklular ve Mengücekliler bir süre sonra Türkiye Selçukluları'nın bayrağı altında toplanmıştır.
- Türkiye Selçukluları, sınırlarının genişlemesiyle birlikte Yunan, Roma, Bizans ve Akdeniz kültür merkezleriyle karşılaşmıştır.
- Konya, Selçuklu sanatının merkezi olmuştur.
- Türkiye Selçukluları Anadolu'ya geldikten sonra yapı malzemesi olarak tuğla yerine taş kullanmaya başlamıştır.
- Bu dönemin dikkat çeken yapıları arasında Divriği Ulu Cami ve şifahanesi yer alır.
- Divriği Ulu Cami, Unesco tarafından dünya miras listesine alınan ilk kültürel yapımızdır.
- Konya Karatay Medresesi, İnce Minareli Medrese, Kırşehir Caca Bey Medresesi, Sivas Gök Medrese ve Erzurum Çifte Minareli Medrese'dir.
- Türk devletlerinin ticari hayatında önemli bir yere sahip olan kervansaraylar, Türkiye Selçukluları mimarisinin anıtsal yapılarıdır.

Ahşap

- Türkiye Selçukluları Dönemi'nde ahşap sanatı; mihrap, rahle, sanduka vb. alanlarda ustalıkla kullanılmıştır.
- Minberlerin yan taraflarına yapılan ahşap süsleme işinde, ahşapların birbirine geçmesiyle yapılan Kündekâri tekniği kullanılmıştır.

Halı Sanatı

- İlk Türk devletlerinde oldukça gelişmiş olan halı sanatı, Türk İslam devletlerinde bu gelişimini sürdürmüştür.

Hat Sanatı

- İslam dininin Türk el sanatları üzerinde en fazla etkisinin bulunduğu sanat dallarından birisi de hat sanatıdır.
- Amasyalı Yakut, ilk Türk hattatı olarak kabul edilir.

Tezhip Sanatı

- Kur'an-ı Kerim ve değerli el yazması kitaplar ile levha ve tuğraları süsleme sanatıdır. Tezhip sanatı ile uğraşanlara müzehhib denilmektedir.

Maden Sanatı

- Türkiye Selçukluları Dönemi'nden günümüze maden ürünlerinin çok fazla örneği kalmasa da bulunan madenî eserler, Türkiye Selçukluları Dönemi'nde gelişmiş bir maden sanatı olduğunu göstermektedir.

C) OSMANLI DEVLETİ'NDE SANAT

6.3. Osmanlı Sanatının Özgün Özellikleri

- Osmanlı Devleti'nin sanat anlayışında ilk Türk devletleri ile Türk İslam devletlerinin izleri görülmele birlikte, bu sanat anlayışının kendine has bir standardı ve uyum üslubu vardır.
- Osmanlı Devleti, hüküm sürdüğü coğrafyadan etkilenmesi sonucu mimaride üst kubbeyle örtülü kare birimini uygulamaya başlamıştır.
- Altı yüz yıldan fazla süren Osmanlı sanat anlayışı, kendi içinde mimari ve el sanatları olarak iki gruba ayrılır.

-Üslup yönünden de Erken Dönem, Klasik Dönem ve Geç Dönem Osmanlı Sanatı olmak üzere üç döneme ayrılmıştır.

-Osmanlı sanatında mimarinin yanında çini, seramik, halı, minyatür, hat, ebru, ahşap işçiliği ve maden işlemeciliği sanatları da önemli bir yere sahiptir.

-Osmanlı sanatında özgün özellikler Fatih Sultan Mehmet ve II. Bayezid dönemlerinde ortaya çıkmış, Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murat dönemlerinde en gelişmiş biçimine ulaşmıştır.

-Osmanlı sanatı, bir devlet ve saray sanatı olarak ortaya çıkmıştır.

-Osmanlı Devleti'nin yöneticileri, bilim insanları ile şair, müzisyen ve mimar gibi sanatçıları korumuş, onları her zaman desteklemiştir.

-Fatih Sultan Mehmet, sanatçıları ve bilginleri sarayında toplamak için girişimlerde bulunmuş, fethettiği bölgelerden sanatçıları İstanbul'a getirdiği gibi İtalya'dan ünlü ressamı da İstanbul'a davet etmiştir.

-Mimar Sinan, Süleymaniye Camisi'ni yaptıktan sonra hem plan hem de hacimsel bütünlük açısından Ayasofya'yı geçtiğini ifade etmiştir.

Osmanlı Devleti'nde Dinî Mimari

İznik Yeşil Cami

-Erken dönem Osmanlı mimarisinin en önemli yapılarından birisi olan İznik Yeşil Cami, Çandarlı Halil Paşa tarafından 1378 yılında Musa oğlu Hacı'ya yaptırılmıştır.

Bursa Ulu Cami

-Bursa Ulu Cami'nin yapımı Yıldırım Bayezid Dönemi'nde 1399-1400 yılları arasında tamamlanmıştır.

-Mimarı kesin olarak bilinmemekle beraber, Ali Necar ya da Hacı İvac Paşa tarafından inşa edildiği tahmin edilmektedir.

Süleymaniye Camisi

-Mimar Sinan'ın; "çiraklık eserim" dediği Şehzade Camisi'nden sonra Kanuni Sultan Süleyman için yaptığı kalfalık dönemi eseridir.

-Bu eserin yapımını gerçekleştiren Mimar Sinan, 1489-1588 yılları arasında yaşayan büyük bir yapı ustasıdır.

-Kayseri Ağırnas doğumlu olan Sinan, devşirme kökenlidir ve 99 yaşında vefat etmiştir.

-II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murat da dâhil olmak üzere beş padişah dönemi görmüştür.

Selimiye Camisi

-Mimar Sinan'ın; "ustalık eserim" dediği bu cami, 1568-1575 yılları arasında II. Selim adına yapılmıştır.

-Osmanlı Devleti'nde Mimar Sinan'ın ölümünden hemen sonra başmimar olan Davut Ağa, Mimar Sinan'ın kalfasıdır.

-Sinan'ın üslubunu devam ettiren Mimar Davut Ağa, İstanbul Cerrah Mehmet Paşa Camisi, Bahçekapı Camisi, III. Murat Türbesi, İncili Köşk ve Bayezid Köşkü gibi önemli yapıların da mimarıdır.

Sultan Ahmet Camisi

-Bu camiyi Mimar Sedefkâr Mehmet Ağa, 1609-1616 yılları arasında I. Ahmet adına inşa etmiştir.

-Caminin mimarı Sedefkâr Mehmet Ağa 1570-1589 yılları arasında Mimar Sinan'ın yanında öğrenci olarak yetişmiş, 1606 yılında da mimarbaşı olmuştur. En önemli eseri Sultan Ahmet Camisi'dir.

-Mavi Cami olarak da bilinmektedir.

-Osmanlı'nın son dönem eserlerinde Balyan ailesinden gelen mimarların imzası vardır.

-Garabet Amira Balyan, 1800-1866 yılları arasında yaşayan Ermeni asıllı bir mimardır ve I. Abdülmecit'in mimarları arasında yer alır. En önemli eseri, İstanbul'daki Dolmabahçe Sarayı'dır.

Sivil Mimari

-Osmanlı sivil mimarisinde ev, mektep, medrese, dârüşşifa, kütüphane, hamam, imaret, çeşme, köprü ve külliye gibi yapılar vardı.

-Sivil mimarinin en önemli unsurları evlerdi ve bu evler haremlik ve selamlık olmak üzere iki bölümden oluşurdu. Osmanlı evlerini Avrupa evlerinden ayıran en önemli unsurdu.

-Konutların iç mekânlarında mobilya olarak kullanılan yüklükler, sedirler ve nişler yapının ihtiyacına göre tasarlanırdı.

Osmanlı Dönemi'nde Güzel Sanatlar

Müzik

-Osmanlı'da müzik; klasik müzik, halk müziği ve tasavvuf müziği olmak üzere üç kısma ayrılmış, halk müziği diğer müziklere göre daha yaygın olarak kullanılmıştır.

-Hoca Abdülkadir Meragi ve Dr. Subhi Ezgi, Osmanlı Dönemi'nin en önemli musiki âlimleri arasında yer almıştır.

-Osmanlı bestekârları arasında ise Mustafa İtri Efendi, III. Selim, Tamburî Osman Bey ve Hacı Arif Bey gibi önemli isimler bulunmaktadır.

Minyatür, Yazı (hat) ve Resim

-Osmanlı Devleti'nde minyatür sanatı önemli bir yere sahiptir.

-Bu dönemin ilk minyatür örnekleri Amasya ve Edirne'de ortaya çıkmıştır.

- Gelişerek bir sanat dalına dönüşen minyatür, XVI. yüzyılın ikinci yarısında en verimli dönemlerini yaşamıştır.
- Matrakçı Nasuh ve Levni, Osmanlı minyatürünün en önemli isimleri arasında yer almıştır.
- Osmanlı hat sanatının kurucusu olarak kabul edilen Amasyalı Şeyh Hamdullah, güzel yazı yazma sanatında Klasik Dönem'in öncüsü olmuştur.
- Ahmed Şemseddin Karahisarî ve Hafız Osman ise bu sanatı zirveye taşıyan isimler olarak tarihe geçmişlerdir.

Resim sanatı

- XIX. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nde önem kazanmıştır.
- Bu sanatın önemli temsilcileri Şeker Ahmet Paşa (1841-1906), Osman Hamdi Bey (1842-1910) ve İbrahim Çallı'dır (1882-1960).
- XIX. yüzyıl resim sanatında dikkat çeken bir diğer isim de Osman Hamdi Bey'dir.
- Sanayi-i Nefise Mektebi'nin kurulmasında önemli görevler üstlenen Osman Hamdi Bey, resimlerinde daha çok Doğulu insan figürlerini işlemiştir.
- Kur'an Okuyan Adam, Kaplumbağa Terbiyecisi ve Silah Taciri onun önemli çalışmaları arasında yer alır.
- Bu yüzyılın önemli ressamlarından biri de İbrahim Çallı'dır. İbrahim Çallı, portre ve manzara resimleri ile tarihî olayları konu alan tablolar çizmiştir.
- Mor Salkımlar, Manolyalar, Mevleviler ve Gül Koklayan Kadın, onun önemli eserleri arasında yer almaktadır.

Edebiyat

- Edebiyat; Divan Edebiyatı, Halk Edebiyatı ve Tasavvuf Edebiyatı olmak üzere üç kısma ayrılır.
- Aruzla şiir yazan şairlerin şiirleri divan adı verilen bir kitapta toplandığı için bu dönem edebiyatına Divan Edebiyatı denilmiştir.
- Yüksek Zümre Edebiyatı olarak da bilinen bu dönem edebiyatının ilk temsilcisi Hoca Dehhâni'dir.
- Osmanlı'da Halk Edebiyatı ürünleri hem ferdî (kişisel) hem de anonim olarak ortaya konulmuştur.
- Pir Sultan Abdal, Karacaoğlan ve Dadaloğlu gibi şairler bu dönemin öne çıkan halk ozanlarıdır.
- Tekke Edebiyatı olarak da bilinen Tasavvuf Edebiyatı, Osmanlı'da Yunus Emre ve Mevlana geleneği üzerinde yükselmiştir.

Osmanlı ve Batı Sanatı'nın Etkileşimi

- XVI. yüzyıl sonlarına kadar İtalya ve Fransa gibi ülkelere giden Osmanlı elçileri, kılık-kıyafetleri ve âdetleri ile bu ülkelerin önde gelen çevrelerini etkilemiştir.
- Lale Devri (1718-1730) ise Osmanlı'nın Avrupa'ya açıldığı ve Batılılaşma Hareketi'nin başladığı dönemdir.
- Mimari, süsleme ve diğer sanat dalları ile özel yaşam tarzında Fransızların taklit edilmeye başlandığı bu dönemde İstanbul, Selanik, İzmir, Kahire ve Beyrut gibi şehirler Batılılaşmanın merkezi hâline gelmiştir.
- XVIII. yüzyıl, müzik alanında Osmanlı Devleti'ndeki mehter müziğinin Batı müziğini etkilediği dönemdir.
- Rusya, Avusturya, Fransa ve İngiltere mehter müziğinden etkilenerek bu müziği ve bu müzikle birlikte Türk müzik aletlerini de kullanmış, Türk müzisyenler İngiltere'de Kraliçe Victoria Dönemi'ne kadar görev yapmışlardır.
- Mozart, Türk müziğinden etkilenerek Saraydan Kız Kaçırma adlı eserini bestelemiştir.
- Ünlü besteci Beethoven (Bethofin), 1811 yılında mehter marşından etkilenerek bir Türk marşı yazmıştır.
- XIX. yüzyılda Batı müziğinin etkileri artmış, Mehterhane'nin kaldırılması ile birlikte Batı müziği resmen Osmanlı toplumunu etkisi altına almıştır.
- Mızıkâ-i Hümayun (Askerî Mızıkâ Okulu) İtalyan müzisyen Donizetti'ye (Donicetti) kurdurulmuş, Batı müziği Abdülaziz Dönemi'nden sonra saray ve çevresinde kendisini hissettirmeye başlamıştır.
- Osmanlı Mimarisi Lale Devri'nden itibaren Batı'nın etkisinde kalmaya başlamış, III. Ahmet Çeşmesi ve Nevşehirli İbrahim Paşa Külliyesi bu dönemde yapılmıştır.
- Bu dönemde süslemeye de çok büyük önem verilmiştir. XVIII. yüzyılda mimari alanda da Batı üslubu hâkim olmuştur.
- Aşırı süslemenin ön planda olduğu bu yeni üsluba Türk-Barok üslubu denilmiş, Nur-u Osmaniye Camisi, bu tarzın en güzel örneği olarak kabul edilmiştir.
- Bu mimarlar modern teknikleri kullanarak klasik mimarinin birçok unsurunu ve süsleme şekillerini yeni yapılarda uygulamayı dindikleri için Türk mimarisinde Neo-klasik Dönem'i başlatmışlardır.
- Mimar Numan Kemaleddin Bey, Kamer Hatun Camisi'ni (İstanbul) ve Gazi Eğitim Enstitüsü'nü (Ankara) bu anlayışla yapmıştır.

Ç) CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE SANAT

6.4. Cumhuriyet Dönemi Sanat Anlayışı

- Cumhuriyet ilan edilirken yeni devletin kültür anlayışının çağdaş ve millî olması kararlaştırılmış, çağdaşlaşma amacıyla inkılaplar yapılırken Batı uygarlığı ve Türk millî kültürü dikkate alınarak hareket edilmiştir.
- Cumhuriyet Dönemi sanat anlayışı cumhuriyet rejimine uygun olarak geliştirilmiştir.
- Atatürk, sanatın her alanına büyük önem vermiş, sanatçıların yetişmesi için okullar, konservatuarlar ve tiyatrolar açılmasını sağlamıştır.

Cumhuriyet Dönemi'nde Sanat Alanındaki Çalışmalar

Mimari

- Cumhuriyet Dönemi Türk mimarlığı, kültürel geçmişi olan İslam mimarisinin yanında Batı mimarisinin etkisinde gelişmiştir.
- XIX. yüzyıldan itibaren Osmanlı mimarisini önemli ölçüde etkileyen Avrupa mimarisi, II. Meşrutiyet Dönemi'nde yeni bir boyut kazanmıştır.
- Öncülüğünü Mimar Kemalettin ve Vedat Tek'in yaptığı bu dönem, I. Ulusal Mimarlık Dönemi olarak da adlandırılmıştır.
- Bu dönem yapılarının estetik anlayışında dış cephe biçimi ve süslemeleri Türk tarihini yansıtırken yapıların iç kısımları Avrupa'dan izler taşır.
- İlk dönem mimarlık üslubu olarak adlandırılan bu uygulama, Cumhuriyet Dönemi'nde de desteklenmiştir.
- I. Ulusal Mimarlık Dönemi yapı anlayışı 1930'lu yıllara kadar etkisini sürdürmüştü de 1927 yılından itibaren yabancı mimarların etkisi ülkemizde hissedilmeye başlamıştır.
- 1930'ların sonlarında II. Ulusal Mimarlık Üslubu ortaya çıkmıştır.
- Temelini geleneksel Türk sivil mimarisinden alan bu üslubu ortaya çıkaran mimarlar, Türk mimarlığında millî mimari değerlerin ön plana çıkarılması için gayret göstermişler, millî birlik ve beraberlik duygusunun mimarideki estetiğe yansımaları için uğraşmışlardır.
- Projesi Emin Onat ve Orhan Arda tarafından çizilen Anıtkabir mimarisi, nostaljik ve akademik yöntemlerin sentezi şeklinde gelişme gösteren bu akımın eserlerine örnektir.

Resim

- Türk resim sanatının kurumsallaşmasında ve çağdaşlaşmasında II. Meşrutiyet Dönemi'nde kurulan ve 1921 tarihinde Türk Ressamlar Birliği adını alan Osmanlı Ressamlar Cemiyeti önemli rol oynamıştır.
- Türk Ressamlar Birliği, 1929 yılında Güzel Sanatlar Birliği adını almıştır.
- Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki resim sanatçıları Millî Mücadele'nin etkisinde oldukları için yaptıkları resimlerde Atatürk ve silah arkadaşlarının faaliyetlerini, Türk ordusunun kahramanlıklarını ve halkın Millî Mücadele Dönemi'nde yaşadığı sıkıntıları anlatmışlardır.

Heykel

- Osmanlı Devleti'nde Sanayi-i Nefise Mektebi'nin 1882 yılında kurulmasıyla birlikte heykel sanatında birtakım gelişmeler olmuş ancak bu sanat yeteri kadar topluma ulaşım yaygınlaşmamıştır.
- Cumhuriyet Dönemi'nde heykeltıraşlığa da diğer sanat dallarında olduğu gibi önem verilmiş, özellikle 1930'lu yıllarda heykeltıraş sayısında kayda değer bir artış olmuştur.
- Cumhuriyet'in ilk yıllarında anıt heykel alanında tecrübeli heykeltıraş ile teknik alt kadro olmadığı için ilk Atatürk anıt heykeli Avusturyalı heykeltıraş Heinrich Krippel (Haynrik Kırıpıl) tarafından yapılmıştır.
- İstanbul Sarayburnu Parkı'na dikilmiştir (1926).
- 1929 yılında Nijat Sirel tarafından yapılan İzmit Atatürk Heykeli Cumhuriyet Dönemi'nde bir Türk sanatçısı tarafından yapılan ilk anıt heykeldir.

Müzik

- Cumhuriyet Dönemi'ndeki yenileşme ve çağdaşlaşma hareketi, müzik alanında da hızla devam etmiştir.
- Atatürk'ün öncülük ettiği bu yenileşme hareketleri sonucunda Ankara'da Musiki Muallim Mektebi açılmış, II. Mahmut Dönemi'nde açılan Mızıka-yı Hümayun, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'na dönüştürülmüştür.
- 1926 yılında Darü'l-elhan (müzik okulu), Konservatuar adını almış, Ankara Devlet Konservatuarı ve İstanbul Belediye Konservatuarı kurulmuştur.
- Bu dönem çok sesli müziğin önde gelen isimleri arasında yer alan Cemal Reşit Rey, Ahmet Adnan Saygun, Necil Kazım Akses, Hasan Ferit Alnar ve Ulvi Cemal Erkin Türk Beşlileri olarak tanınmışlardır.
- Atatürk, yaşanan bu gelişmelere öncülük ederek destek vermiş ve sanat çalışmalarını yakından takip etmiştir.

6.5. Kültürel Mirasın Korunması

- Atatürk'e göre bir millet ancak kendi kültürel değerleri ve tarihî mirasıyla medeniyetler arasındaki yerini alabilirdi.
- Küreselleşme ile birlikte ulusal kültürlerin korunmasının önemi bir kat daha artmıştır.